

Nederland

De rechten van verdachten in strafzaken - Nederland

In deze informatiebladen wordt u geïnformeerd over wat er gebeurt als iemand verdacht of beschuldigd wordt van een misdrijf waarvoor hij/zij voor de rechter moet verschijnen. Voor informatie over verkeersovertredingen, waar meestal een vaste straf op staat, zoals een boete, zie [Informatieblad 5](#).

Als u slachtoffer bent van een misdrijf, kunt u alle informatie over uw rechten [hier](#) vinden.

Samenvatting van het strafrechtproces

Hier volgt een samenvatting van de normale gang van zaken bij een strafvervolging.

- **Het opsporingsonderzoek en de arrestatie**

De politie kan na het ontstaan van een verdenking dat een strafbaar feit is gepleegd, onderzoek doen. De politie kan onder andere getuigen horen, goederen in beslag nemen, huizen doorzoeken en forensisch onderzoek verrichten. U kunt als verdachte worden gehoord. Tevens kunt u worden aangehouden en in hechtenis worden genomen.

- **Het voorarrest**

Onder bepaalde omstandigheden kan de rechtbank beslissen dat u voorafgaand aan de rechtszaak in hechtenis moet worden genomen. De rechtmatigheid van het voortduren van deze detentie wordt door de rechtbank periodiek getoetst.

- **Het onderzoek voor de zitting**

Als u vastzit, vertelt men u waarvan u wordt verdacht en hebt u recht op een voorlopig dossier. U of uw advocaat kan naar aanleiding van dit dossier voorafgaand aan het onderzoek ter terechtzitting onderzoek doen of de rechter-commissaris of de officier van justitie onderzoek laten doen. De officier van justitie kan ook onderzoek laten verrichten. Uw advocaat mag de rechter-commissaris altijd verzoeken onderzoek te verrichten in uw zaak, ook als u niet in voorarrest zit.

- **De behandeling ter terechtzitting (het proces)**

Als het onderzoek is afgerond, wordt de zaak door een rechter behandeld. Op de terechtzitting wordt het dossier voorgedragen en met u besproken en kunnen getuigen worden gehoord.

- **De procedure na de terechtzitting**

Na de behandeling ter terechtzitting (het proces) spreekt de rechtbank een vonnis uit. U en het openbaar ministerie kunnen hoger beroep instellen. Uw rechten tijdens het hoger beroep zullen niet in deze informatiebladen worden besproken, maar ze zijn nagenoeg gelijk aan de rechten zoals hier besproken.

Nadere gegevens over al deze stadia van strafvervolging en over uw rechten vindt u in de informatiebladen. Deze informatie komt niet in de plaats van juridisch advies en dient slechts ter voorlichting.

Jeugdrecht en terroristische misdrijven

Voor minderjarigen en verdachten van terroristische misdrijven gelden afwijkende regels. Wij raden u aan u hierover te laten informeren door een advocaat. Voor meer informatie over het vinden van een advocaat, ga naar [Juridisch advies inwinnen](#).

De rol van de Europese Commissie

Denk eraan dat de Europese Commissie geen rol speelt bij strafrechtelijke vervolging in de lidstaten en u niet kan helpen als u een klacht hebt. In deze informatiebladen staat hoe en bij wie u een klacht kunt indienen.

Klik op de links hieronder voor de informatie die u nodig hebt

[1 – Juridisch advies inwinnen](#)

[2 – Mijn rechten voordat de zaak door de rechtbank wordt behandeld](#)

- Aanhouding en ondervraging
- Inverzekeringstelling door de politie
- Voorgeleiding bij de rechter-commissaris
- Detentie/voorlopige hechtenis
- Het onderzoek voor de terechtzitting

[3 – Mijn rechten tijdens het proces](#)

[4 – Mijn rechten nadat de rechtbank uitspraak heeft gedaan](#)

[5 – Verkeersovertredingen](#)

De verschillende taalversies van deze pagina worden bijgehouden door de betrokken lidstaten. De informatie wordt vertaald door de diensten van de Europese Commissie. Eventuele aanpassingen zijn daarom mogelijk nog niet verwerkt in de vertalingen. De Europese Commissie aanvaardt geen verantwoordelijkheid of aansprakelijkheid met betrekking tot informatie of gegevens in dit document. Zie de juridische mededeling voor auteursrechtelijke bepalingen van de lidstaat die verantwoordelijk is voor deze pagina.

Laatste update: 25/04/2016

1 - Juridisch advies inwinnen

Het is heel belangrijk dat u onafhankelijk juridisch advies inwint wanneer u op de een of andere manier betrokken raakt bij een strafrechtproces. In de informatiebladen staat wanneer en onder welke omstandigheden u recht hebt op bijstand van een advocaat. Er staat ook in wat een advocaat voor u doet. In dit algemene informatieblad staat hoe u een advocaat kunt vinden en wie de kosten van de advocaat voor zijn rekening neemt als u ze zelf niet kunt betalen.

Hoe vindt u een advocaat en hoe is de betaling geregeld?

In veel gevallen is rechtsbijstand door een advocaat gratis, maar soms moet u een eigen bijdrage betalen. U bent een eigen bijdrage verschuldigd als u niet in voorlopige hechtenis (in bewaring) wordt gesteld.

Als u bent uitgenodigd voor een verhoor als verdachte kunt u via de site van de [Orde van Advocaten](#) of het [Juridisch Loket](#) contact opnemen met een gespecialiseerde advocaat. De kosten daarvoor komen in principe voor uw eigen rekening.

Als u bent aangehouden op verdenking van een misdrijf, dan hebt u voorafgaand aan uw verhoor recht op kosteloze rechtsbijstand door een advocaat. De politie moet dit aan u meedelen. De politie kan een advocaat naar uw keuze oproepen of u krijgt een onafhankelijke advocaat toegewezen.

Als u geen gebruik hebt gemaakt van uw recht op rechtsbijstand vóór uw eerste verhoor, wijst men u een advocaat toe nadat u in verzekering bent gesteld. Ook hier kunt u een voorkeursadvocaat opgeven, die u voor de duur van de inverzekeringstelling gratis zal bijstaan.

Als u in vrijheid bent gesteld

Als u na of bij uw invrijheidstelling een dagvaarding ontvangt, is het raadzaam contact op te nemen met de advocaat die u op het politiebureau heeft bezocht. Als u bij de politie niet bent bezocht door een advocaat of u niet tevreden bent over deze advocaat, kunt u via de Nederlandse Orde van Advocaten een andere advocaat vinden. U kunt ook contact opnemen met het Juridisch Loket.

Als u een laag inkomen hebt, kan de advocaat de overheid verzoeken om zijn/haar werkzaamheden te betalen. U moet wel een eigen bijdrage betalen. Voor nadere informatie over rechtsbijstand kunt u terecht bij de [Raad voor Rechtsbijstand](#). Als u geen dagvaarding hebt ontvangen, hebt u niet zonder meer recht op kosteloze rechtsbijstand. U kunt dit met uw advocaat bespreken.

Als u in bewaring bent gesteld (voorlopige hechtenis)

Als u in bewaring bent gesteld, hebt u recht op gratis rechtsbijstand. De advocaat die u tijdens de inverzekeringstelling heeft bijgestaan, wordt aan u toegewezen. Deze advocaat zal u gedurende de gehele procedure gratis bijstaan, ongeacht uw inkomen.

Als u tijdens uw detentie een dagvaarding voor een andere zaak ontvangt, hebt u recht op een gratis advocaat.

U mag te allen tijde van advocaat wisselen.

De verschillende taalversies van deze pagina worden bijgehouden door de betrokken lidstaten. De informatie wordt vertaald door de diensten van de Europese Commissie. Eventuele aanpassingen zijn daarom mogelijk nog niet verwerkt in de vertalingen. De Europese Commissie aanvaardt geen verantwoordelijkheid of aansprakelijkheid met betrekking tot informatie of gegevens in dit document. Zie de juridische mededeling voor auteursrechtelijke bepalingen van de lidstaat die verantwoordelijk is voor deze pagina.

Laatste update: 25/04/2016

2 – Mijn rechten voordat de zaak door de rechtbank wordt behandeld

De politie kan onderzoek verrichten naar aanleiding van de aangifte van een slachtoffer of omdat bewijsmiddelen zijn aangetroffen waaruit kan worden vermoed dat een strafbaar feit heeft plaatsgevonden. Ook is het mogelijk dat de politie iemand op heterdaad aanhoudt.

Uit welke fasen bestaat een strafrechtelijk onderzoek (opsporingsonderzoek)?

Ondervraging

De politie kan u op het politiebureau uitnodigen om een verklaring af te leggen. Ook kan de politie u op uw werk of thuis bezoeken om vragen te stellen. Het doel van de ondervraging is om u te confronteren met onderzoeksgegevens en om uit te zoeken of er voldoende bewijs is dat u betrokken bent geweest bij een strafbaar feit.

Aanhouding en inverzekeringstelling

Als de officier van justitie (openbare aanklager) vindt dat er voldoende verdenking is dat u een strafbaar feit hebt gepleegd, kan hij u laten aanhouden (arresteren) en, als daarvoor gronden bestaan, gedurende enkele dagen op het politiebureau vasthouden voor onderzoek. Dit gebeurt om te kunnen vaststellen of u kunt worden vervolgd.

Voorgeleiding bij de rechter-commissaris en voorlopige hechtenis

Als de officier van justitie vindt dat er voldoende bewijs bestaat dat u een strafbaar feit hebt gepleegd en er redenen zijn om u langer vast te houden, toetst een rechter of er voldoende verdenking bestaat. Deze rechter beslist vervolgens of u in hechtenis moet blijven.

Voordat de zaak door de rechtbank wordt behandeld

Voordat de zaak door de rechtbank wordt behandeld, moet de officier van justitie bewijs tegen u verzamelen. De officier moet namelijk wettig en overtuigend kunnen bewijzen dat u een strafbaar feit hebt gepleegd.

Voordat de zaak door de rechtbank wordt behandeld, kan uw advocaat de rechter-commissaris en de officier van justitie verzoeken nader onderzoek te verrichten.

Het is mogelijk dat er meerdere zittingen zijn voordat de zaak inhoudelijk door de rechtbank wordt behandeld.

Mijn rechten tijdens het onderzoek

Klik op de onderstaande links voor meer informatie over uw rechten in de verschillende fasen van het onderzoek.

- [Aanhouding en ondervraging \(1\)](#)
- [Inverzekeringstelling \(2\)](#)
- [Voorgeleiding bij de rechter-commissaris \(3\)](#)
- [Detentie/voorlopige hechtenis \(4\)](#)
- [Het onderzoek vóór de aanvang van de inhoudelijke behandeling \(5\)](#)

Aanhouding en ondervraging (1)

Het doel van deze fase

Als u op heterdaad wordt betrapt, mag iedereen u aanhouden. Buiten heterdaad is aanhouding alleen mogelijk door de politie, op machtiging van de officier van justitie. De politie mag bij de aanhouding licht geweld toepassen. U kunt worden aangehouden om de politie in staat te stellen te onderzoeken of u betrokken bent bij een strafbaar feit of om uw identiteit vast te stellen.

Na uw aanhouding kunt u maximaal zes uur worden vastgehouden voor verhoor. De tijd tussen middernacht en 9 uur 's morgens telt daarbij niet mee. Als de politie uw identiteit niet heeft kunnen vaststellen, mag uw aanhouding met zes uur worden verlengd.

Wat wordt mij verteld over wat er gebeurt?

De politie zal u bij uw aanhouding vertellen waarvan u wordt verdacht. De politie moet u op uw zwijgrecht wijzen en u vertellen dat u recht hebt op een advocaat. U of uw advocaat heeft op dat moment nog geen recht op inzage in het volledige dossier.

Wordt er voor een tolk gezorgd als ik de taal niet spreek?

Als u geen Nederlands spreekt of begrijpt, moet u dat de politie laten weten. De politie zal dan een tolk inschakelen voor het verhoor. U hoeft daar niet voor te betalen. De tolk vertaalt het hele verhoor. U hebt ook recht op gratis bijstand van een tolk tijdens uw gesprekken met uw advocaat.

In welk stadium kan ik met een advocaat spreken?

Nadat u bent aangehouden, hebt u het recht om voorafgaand aan het eerste verhoor kosteloos met een advocaat te overleggen. U kunt van dat recht afstand doen. Als u bijgestaan wilt worden door een door u gekozen advocaat, dan moet u diens naam aan de politie kenbaar maken. Als het niet mogelijk is deze advocaat te bereiken of als u geen eigen advocaat hebt, wordt u tijdelijk een advocaat toegewezen.

Als u op uitnodiging van de politie uit vrije wil op het politiebureau bent verschenen, hebt u in principe niet het recht met een advocaat op het politiebureau te overleggen. U kunt natuurlijk wel vóór die tijd een advocaat raadplegen.

Gaat men mij om informatie vragen? Moet ik informatie verstrekken?

De politie zal u om informatie vragen over het strafbare feit. U bent niet verplicht antwoord te geven. De politie moet u dat ook vertellen; u hebt het recht te zwijgen.

Wat gebeurt er als ik iets zeg dat belastend is voor mij?

Als u iets zegt dat belastend voor u kan zijn, dan kan dit in principe tegen u worden gebruikt in de strafzaak. Ook het vertellen van een leugen kan als bewijs dienen, maar liegen is niet strafbaar.

Mag ik een dokter raadplegen als dat nodig is?

Als u ziek of gewond bent, mag u als dat nodig is een arts raadplegen. Als u medicijnen gebruikt, is het verstandig om dit aan het begin van het verhoor aan te geven, zodat er rekening mee kan worden gehouden.

Mag ik contact opnemen met de ambassade van mijn land?

Zodra u bent aangehouden, hebt u het recht contact op te nemen met de ambassade.

Wordt mij gevraagd vingerafdrukken, DNA-monsters (haar, speeksel) of ander lichaamsvocht af te staan?

De politie kan u vragen lichaamsvocht af te staan. U bent niet verplicht om daaraan mee te werken. De officier van justitie kan een bevel uitvaardigen. In dat geval bent u verplicht om mee te werken. Als u niet meewerkt, mag de politie geweld gebruiken.

Kan ik gefouilleerd worden?

In bepaalde omstandigheden kan de officier van justitie bepalen dat u onderzoek aan of in uw lichaam moet ondergaan. Dit onderzoek vindt plaats in een gesloten ruimte en wordt uitgevoerd door iemand van hetzelfde geslacht. Onderzoek in het lichaam wordt uitgevoerd door een arts.

Mogen mijn huis, zaak, auto enz. worden doorzocht?

De politie kan u toestemming vragen om uw huis, zaak of auto te doorzoeken. U bent niet verplicht om de politie daarvoor toestemming te geven. De politie kan met een machtiging van de officier van justitie of de rechter-commissaris een doorzoeking verrichten. Als u daar niet aan meewerkt, mag de politie de woning etc. binnendringen.

Inverzekeringstelling (2)

Het doel van deze fase

Na de aanhouding en het eerste verhoor beslist de officier van justitie of het nodig is om u langer vast te houden. Wanneer hij dit nodig acht en er een redelijk zware verdenking tegen u bestaat, dan kan hij u in verzekering stellen. Een inverzekeringstelling duurt drie dagen en kan in uitzonderlijke gevallen met nog eens drie dagen worden verlengd.

Wat wordt mij verteld over wat er gebeurt?

Wanneer u in verzekering wordt gesteld, zal de politie u op uw rechten wijzen en u informeren over het verdere verloop. De politie zal u vertellen dat u niet verplicht bent vragen te beantwoorden. Nadat u in verzekering bent gesteld, wordt u een advocaat toegewezen. De advocaat zal u informeren over uw rechten en plichten tijdens de inverzekeringstelling. U en uw advocaat hebben geen recht op inzage in het dossier. Wel zal de politie u tijdens de verhoren confronteren met bewijsmiddelen en delen van verklaringen voorhouden.

Wordt er voor een tolk gezorgd als ik de taal niet spreek?

Als u geen Nederlands spreekt of begrijpt, moet u dat de politie laten weten. De politie zal dan een tolk inschakelen voor het verhoor. U hoeft daar niet voor te betalen. U hebt ook recht op gratis bijstand van een tolk tijdens uw gesprekken met uw advocaat.

In welk stadium kan ik met een advocaat spreken?

Nadat u in verzekering bent gesteld, krijgt u voor de duur van de inverzekeringstelling gratis een advocaat. Als u bijgestaan wilt worden door een door u gekozen advocaat, dan moet u diens naam aan de politie kenbaar maken. Als het niet mogelijk is deze advocaat te bereiken of als u geen advocaat hebt, wordt u een advocaat toegewezen.

Gaat men mij om informatie vragen? Moet ik informatie verstrekken?

De politie zal u om informatie vragen over het strafbare feit. U bent niet verplicht antwoord te geven. De politie moet u dat ook vertellen; u hebt het recht te zwijgen.

Wat gebeurt er als ik iets zeg dat belastend is voor mij?

Als u iets zegt dat belastend voor u kan zijn, dan kan dit in principe tegen u worden gebruikt. Ook het vertellen van een leugen kan als bewijs dienen, maar liegen is niet strafbaar.

Mag ik contact opnemen met familie of vrienden?

Tijdens de inverzekeringstelling hebt u niet het recht om zelf contact op te nemen met familie of vrienden. U kunt de politie natuurlijk wel vragen om contact met ze op te nemen. U kunt dat ook aan uw advocaat vragen. Soms kan de officier van justitie in verband met het onderzoek bepalen dat ook uw advocaat niet met uw vrienden of familie over de zaak mag spreken.

Mag ik een dokter raadplegen als dat nodig is?

Als u ziek of gewond bent, mag u als dat nodig is een arts raadplegen. Als u medicijnen gebruikt, moet u dat zeggen, zodat er rekening mee kan worden gehouden.

Word ik in bewaring gehouden of in vrijheid gesteld?

Voordat de termijn van de inverzekeringstelling is verstreken, bepaalt de rechter-commissaris of u nog langer vastgehouden moet worden (zie [Voorgeleiding bij de rechter-commissaris \(3\)](#))

Wordt mij gevraagd vingerafdrukken, DNA-monsters (haar, speeksel) of ander lichaamsvocht af te staan?

De politie kan u vragen lichaamsvocht af te staan. U bent niet verplicht om daaraan mee te werken. De officier van justitie kan een bevel uitvaardigen. In dat geval bent u verplicht om mee te werken. Als u niet meewerkt, mag de politie geweld gebruiken.

Mogen mijn huis, zaak, auto enz. worden doorzocht?

De politie kan u toestemming vragen om uw huis, zaak of auto te doorzoeken. U bent niet verplicht om daarvoor toestemming te geven. De politie kan met een machtiging van de officier van justitie of de rechter-commissaris een doorzoeking verrichten. Als u daar niet aan meewerkt, mag de politie de woning etc. binnendringen.

Voorgeleiding bij de rechter-commissaris (3)

Het doel van deze fase

De rechter-commissaris controleert of uw aanhouding en in verzekeringstelling rechtmatig zijn geweest. Tevens kan hij op verzoek van de officier van justitie bepalen dat u nog twee weken langer wordt vastgehouden (in bewaring gesteld).

Wat wordt mij verteld over wat er gebeurt?

Wanneer u aan de rechter-commissaris wordt voorgeleid, krijgt u te horen waarvan u wordt verdacht en waarom men u nog langer vasthoudt. Men zal u ook vertellen dat u niet verplicht bent vragen te beantwoorden.

Wordt er voor een tolk gezorgd als ik de taal niet spreek?

U wordt tijdens het verhoor bij de rechter-commissaris gratis door een tolk bijgestaan.

In welk stadium kan ik met een advocaat spreken?

Tijdens de voorgeleiding bij de rechter-commissaris wordt u door een advocaat bijgestaan. Dit is de advocaat die u ook tijdens de [inverzekeringstelling heeft bijgestaan](#). Als de rechter-commissaris bepaalt dat u in bewaring moet worden gesteld, dan wordt deze advocaat kosteloos en voor de gehele verdere procedure aan u toegewezen.

Gaat men mij om informatie vragen? Moet ik informatie verstrekken?

De rechter-commissaris zal u verhoren op basis van het strafbare feit waarvan u wordt verdacht. U bent niet verplicht zijn/haar vragen te beantwoorden en hij/zij moet u dat vertellen.

Wat gebeurt er als ik iets zeg dat belastend is voor mij?

Als u iets zegt dat belastend voor u kan zijn, dan kan dit in principe tegen u worden gebruikt. Ook het vertellen van een leugen kan als bewijs dienen, maar liegen is niet strafbaar.

Word ik vastgehouden of in vrijheid gesteld?

De rechter-commissaris beslist of de verdenking ernstig genoeg is en of er redenen zijn om u twee weken langer vast te houden (in bewaring te stellen). Na het verstrijken van deze termijn kan de officier van justitie de rechtbank verzoeken u nog langer vast te houden. Voor nadere informatie, zie [detentie / voorlopige hechtenis](#).

Kan ik beroep instellen?

U kunt tegen de beslissing van de rechter-commissaris over de rechtmatigheid van het optreden door de politie en de voortdrijving van de hechtenis geen hoger beroep instellen.

Krijg ik gegevens over de personen die tegen mij zullen getuigen?

Bij de voorgeleiding voor de rechter-commissaris ontvangt uw advocaat het voorlopig dossier. Hierin staan de desbetreffende getuigenverklaringen. U wordt in principe niet op de hoogte gesteld van anderen die de politie nog wil benaderen. Uiteraard wordt u vóór de inhoudelijke behandeling op de hoogte gesteld van alle relevante getuigenverklaringen.

Krijg ik informatie over ander voor mij belastend bewijsmateriaal?

Bij de voorgeleiding voor de rechter-commissaris ontvangt uw advocaat het voorlopig dossier. Hierin staat al het ter zake doende bewijsmateriaal. De rechter-commissaris beschikt over hetzelfde dossier, dat de basis vormt voor de beslissingen die hij/zij neemt.

Detentie/voorlopige hechtenis (4)

Het doel van deze fase

De rechtbank kan op verzoek van de officier van justitie bevelen dat u gedetineerd blijft totdat het proces begint, indien zij van mening is dat er een voldoende ernstige verdenking tegen u bestaat en dat:

- er gevaar voor herhaling bestaat;
- u het onderzoek zou kunnen dwarsbomen;
- u zich aan de vervolging zou kunnen onttrekken omdat u geen vaste woon- of verblijfplaats in Nederland hebt;
- u van zo'n ernstig feit wordt verdacht, dat het onacceptabel zou zijn u in vrijheid te stellen.

Wat wordt mij verteld over wat er gebeurt?

Bij de behandeling van het verzoek tot voortduring van de hechtenis krijgt u te horen hoe lang de officier van justitie u wil laten gevangen houden. U en uw advocaat hebben het recht om hierop te reageren. De rechtbank zal een oordeel uitspreken nadat u en de officier van justitie over het verzoek zijn gehoord.

Wordt er voor een tolk gezorgd als ik de taal niet spreek?

Als u de Nederlandse taal niet spreekt of verstaat, wordt u tijdens de zitting kosteloos door een tolk bijgestaan.

In welk stadium kan ik met een advocaat spreken?

Als u vastzit, hebt u een advocaat toegewezen gekregen voor de hele procedure. Deze advocaat bereidt de zaak voor en staat u bij tijdens de hoorzittingen en het proces. Hij/zij kan u bezoeken in het huis van bewaring.

Mag ik contact opnemen met familie of vrienden?

In het huis van bewaring kunt u in principe contact opnemen met familie of vrienden en bezoek ontvangen. In bijzondere gevallen kan de officier van justitie echter bepalen dat u gedurende een bepaalde periode geen contact met derden mag hebben, behalve met uw advocaat. Uw advocaat kan tegen deze beslissing bezwaar indienen bij de rechtbank.

Wordt informatie over mijn strafblad opgevraagd?

Er wordt informatie over uw strafblad opgevraagd. Als u in Nederland al eerder bent veroordeeld voor het plegen van een strafbaar feit, kan dat een reden zijn u langer vast te houden, omdat er gevaar bestaat voor herhaling. Met veroordelingen in andere landen wordt geen rekening gehouden.

Word ik vastgehouden of in vrijheid gesteld?

De rechter-commissaris kan bij de voorgeleiding beslissen dat u 14 dagen in bewaring gesteld moet worden. Als de officier vindt dat u langer vast moet blijven zitten, kan hij/zij hiertoe een verzoek bij de rechtbank indienen. De rechtbank zal vervolgens oordelen of u langer vast moet blijven zitten, maximaal 90 dagen (gevangenhouding). Voordat deze periode is verstreken, moet de zaak voor de rechter gebracht worden. Uw hechtenis loopt dan door, tenzij de rechtbank u op verzoek van uw advocaat of de officier van justitie of ambtshalve in vrijheid stelt. Als het onderzoek nog niet is afgerond, wordt de zaak elke drie maanden voor de rechter gebracht.

De rechtbank kan beslissen dat uw persoonlijke omstandigheden zwaarder wegen dan de voortduring van uw hechtenis. U kunt de rechtbank altijd verzoeken de hechtenis op grond van uw persoonlijke omstandigheden te schorsen.

Als het aannemelijk is dat u geen langere straf opgelegd zult krijgen dan de duur van uw voorarrest (inverzekeringstelling, bewaring en gevangenhouding), moet de rechtbank u in vrijheid stellen.

Kan ik beroep instellen?

Tegen de beslissing van de rechtbank om u langer vast te houden kunt u eenmaal hoger beroep instellen. Tegen de afwijzing van uw verzoek tot invrijheidstelling kunt u ook eenmaal hoger beroep instellen.

Kan ik naar mijn eigen land teruggestuurd worden?

Als u uit een van de lidstaten van de Europese Unie komt en de rechtbank oordeelt dat u niet langer in detentie hoeft te verblijven, kan de Nederlandse Immigratie- en Naturalisatiedienst in uitzonderlijke gevallen beslissen u gedwongen uit te zetten naar uw land van herkomst. U wordt dan in vreemdelingenbewaring genomen. U krijgt dan gratis bijstand van een advocaat.

Het onderzoek vóór de aanvang van de inhoudelijke behandeling (5)

Het doel van deze fase

Gedurende het onderzoek voorafgaand aan de zitting probeert de politie een duidelijk beeld te krijgen van wat er precies is gebeurd. Dit voorbereidend onderzoek wordt door de politie (eventueel met hulp van deskundigen) uitgevoerd onder toezicht van de officier van justitie.

Vanaf het moment dat u voor de rechter-commissaris bent verschenen, hebt u ook zelf het recht om een onderzoek aan te vragen. Aan het eind van het onderzoek moet het duidelijk zijn of er genoeg bewijs is om de zaak voor de rechter te brengen.

Ik kom uit een ander land. Moet ik aanwezig zijn tijdens het onderzoek?

Als u in vrijheid bent gesteld, hoeft u in principe niet in Nederland te blijven voor het onderzoek, maar de rechtbank kan u als voorwaarde bij zo'n schorsing van de voorlopige hechtenis wel opleggen dat u beschikbaar moet blijven voor het onderzoek. In dat geval moet u aan alle oproepen om te verschijnen gehoor geven.

Mag ik het land verlaten tijdens het onderzoek?

U mag Nederland tijdens het onderzoek verlaten (met de hierboven vermelde uitzondering).

Kan de tenlastelegging vóór de terechtzitting gewijzigd worden?

Wanneer u voor de eerste keer voor de rechter-commissaris geleid wordt, krijgt u te horen van welk strafbaar feit u verdacht wordt. De officier van justitie kan naar aanleiding van het onderzoek de tenlastelegging zelfs tot op de zitting wijzigen.

Krijg ik informatie over voor mij belastend bewijsmateriaal en de personen die tegen mij getuigen?

Bij de voorgeleiding bij de rechter-commissaris ontvangt uw advocaat het voorlopige dossier met daarin de onderzoeksresultaten. Als het onderzoek nog loopt, zal de officier van justitie uw advocaat op de hoogte stellen van eventuele latere onderzoeksresultaten.

Uw advocaat kan op grond van dit dossier de rechter-commissaris of de officier van justitie verzoeken nader onderzoek te verrichten, waaronder het horen van getuigen en het verrichten van deskundigenonderzoek. U hebt geen recht op informatie over de vraag welke getuigen nog door de politie worden gehoord.

Als u niet bent voorgeleid bij de rechter-commissaris, ontvangt u tijdens het politieonderzoek geen informatie over het onderzoek.

Als u een dagvaarding hebt ontvangen, moet u uw advocaat daarvan op de hoogte stellen. Hij of zij kan dan een verzoek indienen bij de rechtbank om het einddossier te ontvangen. Naar aanleiding van dat dossier kan uw advocaat op de zitting de rechtbank verzoeken om onderzoek te laten verrichten, waaronder het horen van getuigen of het opstellen van een deskundigenrapport. De rechtbank zal getuigen meestal niet tijdens de zitting horen, maar hen laten verhoren door de rechter-commissaris. De rechter-commissaris kan vervolgens ook aanvullend onderzoek verrichten.

Links

[Wetboek van Strafvordering](#)

[Wetboek van Strafrecht](#)

[Informatie van het Openbaar Ministerie voor verdachten](#)

[Vreemdelingenwet 2000](#)

[Vreemdelingenbesluit 2000](#)

De verschillende taalversies van deze pagina worden bijgehouden door de betrokken lidstaten. De informatie wordt vertaald door de diensten van de Europese Commissie. Eventuele aanpassingen zijn daarom mogelijk nog niet verwerkt in de vertalingen. De Europese Commissie aanvaardt geen verantwoordelijkheid of aansprakelijkheid met betrekking tot informatie of gegevens in dit document. Zie de juridische mededeling voor auteursrechtelijke bepalingen van de lidstaat die verantwoordelijk is voor deze pagina.

Laatste update: 25/04/2016

3 - Mijn rechten tijdens het proces

Waar wordt het proces gevoerd?

De zaak wordt behandeld door een rechtbank. In eenvoudige zaken wordt rechtgesproken door één rechter, de zogenaamde politierechter. Ingewikkelde zaken worden door drie rechters behandeld. In Nederland bestaat geen juryrechtspraak. De behandeling is openbaar. In bijzondere gevallen kan de rechtbank besluiten dat er geen publiek aanwezig mag zijn.

Kan de tenlastelegging tijdens het proces gewijzigd worden?

De officier van justitie kan de tenlastelegging altijd wijzigen, ook als de inhoudelijke behandeling van de zaak al begonnen is. Als dit gebeurt, hebt u het recht daarover uw mening te geven. In de meeste gevallen wijst de rechtbank een verzoek tot het wijzigen van de tenlastelegging toe.

Wat zijn mijn rechten tijdens het proces?

U hebt het recht de rechtszaak bij te wonen. U kunt zich laten bijstaan door een advocaat. U hoeft echter niet te verschijnen. Als de rechtbank het belangrijk vindt dat u aanwezig bent, kunt u bevel krijgen om te verschijnen.

Als u zelf niet naar de rechtszitting gaat, kunt u zich door een advocaat laten vertegenwoordigen. U moet uw advocaat machtigen om namens u het woord te voeren. In dat geval heeft de advocaat dezelfde rechten als u en verloopt de behandeling op dezelfde manier als wanneer u zelf aanwezig zou zijn. De rechtbank neemt aan dat u alles wat uw advocaat aanvoert, hebt goedgekeurd.

U kunt niet via een videoverbinding vanuit een andere lidstaat aan het proces deelnemen.

Als u geen Nederlands spreekt en dus niet begrijpt wat er in de rechtszaal gebeurt, roept de rechtbank een tolk op. U hebt ook recht op een advocaat. Voor een nadere toelichting wordt verwezen naar [Informatieblad 1](#).

Tijdens de zitting kunnen de rechter(s) en de officier van justitie u vragen stellen. U bent niet verplicht antwoord te geven. De rechter zal u dat bij het begin van de zitting vertellen. Als u tijdens de zitting een of meer strafbare feiten bekent, wordt het verloop van de zitting niet anders. Zo'n bekentenis kan als bewijs tegen u worden gebruikt. Liegen is niet strafbaar, maar als u liegt kan dat als bewijs tegen u worden gebruikt.

Aan het einde van de zitting hebt u het recht op het laatste woord. U hoeft van dat recht geen gebruik te maken.

Welke rechten heb ik met betrekking tot het bewijs dat tegen mij wordt aangevoerd?

U hebt het recht al het bewijs dat tegen u wordt ingebracht aan te vechten. U kunt dat doen door zelf getuigen mee te brengen of de officier van justitie te vragen hen op te roepen. Als de officier van justitie getuigen heeft opgeroepen, dan hebt u het recht om deze getuigen vragen te stellen. U mag zelf ontlastend bewijs inbrengen, bijvoorbeeld door stukken over te leggen die uw onschuld staven. U kunt bewijsmateriaal presenteren dat u zelf verzameld hebt of dat u hebt laten verzamelen, bijvoorbeeld door een privédetective.

Wordt er rekening gehouden met mijn strafblad?

Als u in Nederland een strafblad hebt, kan de rechter daar bij het bepalen van de strafmaat rekening mee houden. Als u in Nederland al eerder een voorwaardelijke straf opgelegd hebt gekregen, kan de rechter die straf ten uitvoer leggen. Met veroordelingen in andere lidstaten wordt geen rekening gehouden.

Wat gebeurt er aan het eind van het proces?

De rechtbank doet uitspraak binnen twee weken nadat de (laatste) zitting gesloten is. Wordt uw zaak behandeld door de politierechter, dan volgt de uitspraak meteen na afloop van de zitting. U kunt veroordeeld worden of vrijgesproken. In bijzondere gevallen kan de rechtbank oordelen dat u een strafbaar feit hebt begaan, maar dat u niet strafbaar bent (en dat u niet verder vervolgd zult worden).

Als de rechter u vrijspreekt, kunt u schadevergoeding vragen voor de ondergane hechtenis, advocatenkosten en andere kosten, maar alleen als u van alle ten laste gelegde feiten bent vrijgesproken. Om schadevergoeding te krijgen moet u of uw advocaat binnen 90 dagen een verzoekschrift indienen bij de rechtbank.

Wat zijn de mogelijke uitkomsten van de rechtszaak?

De rechtbank kan verschillende straffen of maatregelen opleggen, of een combinatie daarvan. Nederland kent geen minimum-, maar wel maximumstraffen. In uitzonderlijke omstandigheden kan de rechtbank bepalen dat u geen straf verdient en een schuldigverklaring zonder strafoplegging uitspreken.

De belangrijkste straffen zijn:

- **gevangenisstraf** (u wordt van uw vrijheid beroofd);
- **taakstraf** (een taakstraf kan bestaan uit een werkstraf (verrichten van onbetaalde arbeid), een leerstraf (het volgen van een leerproject) of een combinatie daarvan. Als u de taakstraf niet verricht, moet u alsnog naar de gevangenis. Een taakstraf wordt in principe alleen opgelegd als u voor lange tijd in Nederland verblijft);
- **geldboete** (betaling van een geldbedrag aan de Nederlandse staat);
- **verbeurdverklaring** (als zaken in beslag zijn genomen, kan de rechtbank gelasten dat ze worden verkocht of vernietigd).

De rechtbank kan bepalen dat een straf geheel of gedeeltelijk voorwaardelijk wordt opgelegd. Als u zich niet aan de voorwaarden daarvoor houdt, kan de straf later alsnog ten uitvoer worden gelegd.

De belangrijkste maatregelen zijn:

- **ontneming wederrechtelijk verkregen voordeel** (als u door het plegen van een strafbaar feit geld hebt verdiend, kan de rechtbank bepalen dat u dit geld moet terugbetalen aan de Nederlandse staat);
- **onttrekking aan het verkeer van voorwerpen** (als gevaarlijke of schadelijke voorwerpen in beslag zijn genomen, kan de rechtbank bepalen dat deze worden vernietigd);
- **tbs/plaatsing in een psychiatrisch ziekenhuis** (het kan zijn dat de rechtbank van oordeel is dat tijdens het begaan van het feit bij u sprake was van een gebrekkige ontwikkeling of ziekelijke stoornis van uw geestvermogens. In zo'n geval kan de rechtbank bepalen dat u moet worden behandeld en kunt u geplaatst worden in een psychiatrisch ziekenhuis of ter beschikking worden gesteld aan de regering (tbs). In dat laatste geval kan de rechtbank u gedwongen verpleging opleggen.

Welke rol speelt het slachtoffer in het proces?

Het slachtoffer heeft het recht het hele dossier, of een deel ervan, in te zien. Het slachtoffer kan een schadeclaim tegen u indienen en mag het gehele proces bijwonen. Het slachtoffer mag tijdens de zitting het woord voeren.

Het slachtoffer kan zich ook te allen tijde laten bijstaan door een advocaat. Als u wordt veroordeeld, kan de rechtbank bepalen dat u het slachtoffer een schadevergoeding moet betalen.

Links

[Wetboek van Strafvordering](#)

[Wetboek van Strafrecht](#)

[Informatie van het Openbaar Ministerie voor slachtoffers](#)

[Informatie van het Openbaar Ministerie aan verdachten](#)

[Informatie van de Rechtspraak aan slachtoffers](#)

De verschillende taalversies van deze pagina worden bijgehouden door de betrokken lidstaten. De informatie wordt vertaald door de diensten van de Europese Commissie. Eventuele aanpassingen zijn daarom mogelijk nog niet verwerkt in de vertalingen. De Europese Commissie aanvaardt geen verantwoordelijkheid of aansprakelijkheid met betrekking tot informatie of gegevens in dit document. Zie de juridische mededeling voor auteursrechtelijke bepalingen van de lidstaat die verantwoordelijk is voor deze pagina.

Laatste update: 25/04/2016

4 - Mijn rechten nadat de rechtbank uitspraak heeft gedaan

Kan ik beroep instellen?

Als de rechtbank u heeft veroordeeld, kunt u binnen twee weken beroep instellen bij het gerechtshof. U stelt beroep in door een kennisgeving in te dienen bij de griffie van de rechtbank die uw zaak heeft behandeld. U kunt uw advocaat ook vragen om dat voor u te doen. Aan het instellen van beroep zijn geen kosten verbonden.

Als u niet binnen 14 dagen hoger beroep instelt, wordt het vonnis van de rechtbank onherroepelijk.

Na het instellen van het hoger beroep kunt u binnen twee weken schriftelijk aangeven waarom u het niet eens bent met het vonnis en welke onderzoekswensen u hebt. Als u alleen bent veroordeeld tot het betalen van een of meer geldboetes waarvan het totaal niet meer dan €500,- bedraagt, moet u binnen deze termijn schriftelijk aangeven waarom u het niet eens bent met het vonnis. Het gerechtshof beslist hierop of uw hoger beroep wordt toegelaten.

Het is ook mogelijk dat de officier van justitie tegen de uitspraak van de rechtbank beroep aantekent, bijvoorbeeld als u bent vrijgesproken. In dat geval moet hij/zij binnen twee weken na het instellen van het hoger beroep schriftelijk de redenen daarvoor aangeven.

Wat gebeurt er als ik hoger beroep instel?

Als u beroep instelt, wordt de uitspraak van de rechter niet onherroepelijk. Een eventueel aan u opgelegde straf wordt niet ten uitvoer gelegd. Als u tijdens de rechtszaak in hechtenis wordt gehouden, kan het zijn dat u gedurende het hoger beroep in voorlopige hechtenis moet blijven. De duur van de voorlopige hechtenis mag niet langer zijn dan de gevangenisstraf die de rechtbank heeft opgelegd. Het gerechtshof zal de voortgezette hechtenis periodiek toetsen.

Het hoger beroep in uw zaak wordt zo snel mogelijk behandeld. U zult te zijner tijd een oproep ontvangen om voor het gerechtshof te verschijnen.

Wat gebeurt er tijdens de behandeling in hoger beroep?

Bij het gerechtshof wordt uw zaak opnieuw behandeld. Het vonnis van de rechtbank en de bezwaren die u (of de officier van justitie) daartegen hebt aangevoerd, vormen daarbij het uitgangspunt. U hebt dezelfde rechten als bij de behandeling door de rechtbank. Dat betekent dat u nieuw bewijsmateriaal kunt aandragen en nieuwe getuigen kunt oproepen.

Wat gebeurt er als het beroep slaagt dan wel niet slaagt?

Het gerechtshof kan u vrijspreken of veroordelen. U kunt worden veroordeeld, ook al heeft de rechtbank u vrijgesproken. Als de rechtbank u heeft veroordeeld, kan het gerechtshof u veroordelen en dezelfde straf opleggen als de rechtbank, maar het kan ook een hogere, lagere of andere straf opleggen.

Als u dat wilt, kunt u binnen twee weken bij de Hoge Raad beroep in cassatie instellen tegen het arrest van het gerechtshof.

De Hoge Raad onderzoekt dan of het recht naar behoren is toegepast. De Hoge Raad onderzoekt niet de feiten. U kunt geen nieuw bewijsmateriaal aanvoeren of nieuwe getuigen oproepen. De Hoge Raad kan het arrest van het gerechtshof bevestigen of vernietigen.

Als de Hoge Raad uw beroep gegrond verklaart, moet de zaak opnieuw worden bekeken door het gerechtshof of doet de Hoge Raad de zaak zelf af.

Wordt u door het gerechtshof vrijgesproken, dan kunt u schadevergoeding vragen voor de door u ondergane detentie, uw advocatenkosten en andere kosten, maar alleen als u van alle ten laste gelegde feiten bent vrijgesproken. Om schadevergoeding te krijgen moet u of uw advocaat binnen 90 dagen een verzoekschrift indienen bij het gerechtshof.

Ik kom uit een andere lidstaat. Kan ik na de rechtszaak worden teruggestuurd?

Na afloop van het proces kan de Nederlandse Immigratie en Naturalisatie Dienst (IND) in uitzonderlijke gevallen bepalen dat u na afloop van het proces gedwongen naar uw land van herkomst wordt uitgezet. U wordt dan in vreemdelingenbewaring genomen en u krijgt gratis een advocaat toegewezen. Een gedwongen uitzetting heeft geen consequenties voor een toekomstig verblijf in Nederland.

Als u bent veroordeeld terwijl u de nationaliteit van een andere lidstaat bezit, kan de Nederlandse Immigratie en Naturalisatie Dienst u in uitzonderlijke gevallen tot "ongewenste vreemdeling" verklaren. U kunt tegen die beslissing bezwaar aantekenen.

Als u tot ongewenst vreemdeling bent verklaard, moet u Nederland verlaten en mag u niet meer terugkomen. Als u dat wel doet, bent u strafbaar zodra u Nederland binnenkomt.

Informatie over de tenlastelegging/veroordeling

De gegevens over de tenlastelegging en/of de veroordeling in uw zaak worden in Nederland in een centraal register bewaard. Dat is ook het geval als u bent vrijgesproken. Voor het bewaren van deze gegevens is uw toestemming niet nodig en u kunt er geen bezwaar tegen indienen. U kunt de gegevens altijd opvragen en om verbetering verzoeken als u van mening bent dat ze niet juist zijn.

Gegevens met betrekking tot een veroordeling voor een misdrijf (met uitzondering van zedenmisdrijven) worden tot dertig jaar na het einde van uw rechtszaak bewaard. In uitzonderlijke omstandigheden kan die periode met maximaal tien jaar verlengd worden. Uw gegevens worden (ongeacht de aard van het misdrijf) in ieder geval verwijderd als u tachtig jaar bent geworden, of twintig jaar nadat u bent komen te overlijden.

Links

[Wetboek van Strafvordering](#)

[Wetboek van Strafrecht](#)

[Informatie van de rechterlijke macht aan slachtoffers](#)

[Informatie van het Openbaar Ministerie aan verdachten](#)

[Wet justitiële en strafvorderlijke gegevens](#)

[Besluit registratie justitiële gegevens](#)

[Vreemdelingenwet 2000](#)

[Vreemdelingenbesluit 2000](#)

[Informatie van de IND over ongewenstverklaring](#)

De verschillende taalversies van deze pagina worden bijgehouden door de betrokken lidstaten. De informatie wordt vertaald door de diensten van de Europese Commissie. Eventuele aanpassingen zijn daarom mogelijk nog niet verwerkt in de vertalingen. De Europese Commissie aanvaardt geen verantwoordelijkheid of aansprakelijkheid met betrekking tot informatie of gegevens in dit document. Zie de juridische mededeling voor auteursrechtelijke bepalingen van de lidstaat die verantwoordelijk is voor deze pagina.

Laatste update: 25/04/2016

5 - Verkeersovertredingen

De meest voorkomende verkeersovertredingen worden door middel van een administratiefrechtelijke procedure afgehandeld. Voor rijden onder invloed en overschrijding van de maximumsnelheid met meer dan 50 kilometer per uur moet u echter voor de rechter verschijnen en kan uw rijbewijs worden ingevorderd en ingehouden. U kunt een rijontzegging in Nederland opgelegd krijgen. In uitzonderlijke gevallen kan het Nederlandse Centraal Bureau Rijvaardigheid besluiten uw rijbewijs ongeldig te verklaren.

Bij inhouding van uw rijbewijs wordt u geadviseerd contact op te nemen met een advocaat in uw eigen land om uit te zoeken welke gevolgen dit heeft in uw eigen land.

Rijden onder invloed

Het alcoholgehalte van uw adem wordt vastgesteld door middel van een blaastest of een bloedonderzoek. U mag zo'n onderzoek niet weigeren. Als u wel weigert, bent u strafbaar en kan uw rijbewijs worden ingenomen.

Met een adem-alcoholgehalte van 221 tot 571 microgram alcohol per liter uitgeademde lucht kunt u een boete opgelegd krijgen. Als u de boete niet betaalt, dan ontvangt u een dagvaarding om voor de politierechter te verschijnen.

Als uw adem-alcoholgehalte 571 microgram alcohol per liter uitgeademde lucht is of hoger, dan moet u voor de politierechter verschijnen. In de meeste gevallen legt de politierechter u een geldboete op en een voorwaardelijke of onvoorwaardelijke ontzegging van de rijbevoegdheid in Nederland.

Als het alcoholgehalte per liter uitgeademde lucht hoger is dan 651 microgram, kan de politie u uw rijbewijs invorderen. De officier van justitie zal binnen tien dagen beslissen of uw rijbewijs langer wordt ingehouden. U kunt tegen deze beslissing een klaagschrift indienen bij de rechtbank. Uw klacht wordt gewoonlijk binnen twee maanden in behandeling genomen. Tegen de beslissing op het klaagschrift kunt u niet in beroep gaan.

Voor de procedure bij de politierechter en bijstand door een advocaat gelden dezelfde regels als vervat in [Informatieblad 1](#), [Informatieblad 3](#) en [Informatieblad 4](#).

Er gelden andere regels als u uw rijbewijs nog geen vijf jaar hebt. In dat geval mag het alcoholgehalte van uw adem niet hoger zijn dan 88 microgram per liter uitgeademde lucht. Als uw adem-alcoholgehalte hoger is dan 351 microgram per liter, dient u bij de politierechter te verschijnen en de officier van justitie kan uw rijbewijs inhouden als het gehalte hoger is dan 571 microgram.

Overschrijding van de maximumsnelheid met meer dan 50 km/uur

Als u als bestuurder van een auto de maximumsnelheid met 50 km/uur of meer overschrijdt, of als bestuurder van een bromfiets met 30 km/uur of meer, en u staande wordt gehouden door de politie, wordt uw rijbewijs ingevorderd. De officier van justitie kan binnen 10 dagen besluiten uw rijbewijs voor langere tijd in te houden als u als bestuurder van een auto de maximumsnelheid met 70 km/uur hebt overschreden of als er gevaar is voor herhaling.

Tegen de beslissing tot inhouding van uw rijbewijs kunt u een klaagschrift indienen bij de rechtbank. Tegen de beslissing op het klaagschrift kunt u niet in beroep gaan.

U zult gedagvaard worden om voor de kantonrechter te verschijnen. Naast een boete kan de kantonrechter u een rijontzegging voor een bepaalde duur opleggen. U kunt tegen deze uitspraak beroep aantekenen bij het gerechtshof en in cassatie gaan bij de Hoge Raad (zie [Informatieblad 4](#)).

U hebt in deze procedure in principe geen recht op gratis rechtsbijstand door een advocaat.

Hoe worden andere overtredingen behandeld?

Bij andere verkeersovertredingen krijgt u een administratieve sanctie opgelegd, oftewel een geldboete.

Als u het niet eens bent met de boete, kunt u beroep instellen bij de officier van justitie in het gebied waar de overtreding is begaan. U kunt van de beslissing van de officier van justitie in beroep gaan bij de kantonrechter.

Als de boete hoger is dan €70,-, kunt u tegen de uitspraak van de kantonrechter beroep aantekenen bij het Gerechtshof in Leeuwarden.

U hebt in deze procedure in principe geen recht op gratis rechtsbijstand door een advocaat.

Komen deze overtredingen op mijn strafblad te staan?

Veroordelingen door de rechter komen op uw strafblad te staan, maar administratieve sancties niet. Ze worden wel in de politiestructuren geregistreerd.

Links

[Wetboek van Strafvordering](#)

[Wetboek van Strafrecht](#)

[Wet Mulder](#)

[Wegenverkeerswet 1994](#)

[Oriëntatiepunten straftoemeting Wegenverkeerswet \(p. 7 en verder\)](#)

[Aanwijzing administratiefrechtelijke handhaving verkeersvoorschriften](#)

[Aanwijzing invordering rijbewijzen](#)

[Informatie over rijden onder invloed](#)

De verschillende taalversies van deze pagina worden bijgehouden door de betrokken lidstaten. De informatie wordt vertaald door de diensten van de Europese Commissie. Eventuele aanpassingen zijn daarom mogelijk nog niet verwerkt in de vertalingen. De Europese Commissie aanvaardt geen verantwoordelijkheid of aansprakelijkheid met betrekking tot informatie of gegevens in dit document. Zie de juridische mededeling voor auteursrechtelijke bepalingen van de lidstaat die verantwoordelijk is voor deze pagina.

Laatste update: 25/04/2016